

ЖЫДЧЕ БЕЛАРУСА

Выходзіць тро разы ў тыдзень.

№ 13.

Вільня, Серада, 21-га кастрычніка 1925 г.

Год I.

Арганізацыя эміграцыі.

Калі Рада Беларускага Народнае Рэспублікі ў Менску развалілася, і партыя беларускіх эсераў, адкінуўшы ўсе традыцыі і мандаты Першага Усебеларускага Зыезду, „рэвалюцыйным” шляхам стварыла свой партыйны „урад” на чале з п. В. Ластоўскім (13 сіненя 1919 году), — дык гэны „урад” перастаў ужо быць агульна-нацыянальным прадстаўніцтвам, і за ім стаялі адны толькі стварыўшыя яго эсёры. Аднак, з увагі на тое, што гэны „урад” працаваў выключна заграніцай, куды ў поўным сваім складзе выеміграваў, ды што ягоныя выступлены мелі на мэце пропаганду беларускага справы ў чужых дзяржавах і абарону беларускага народу ад розных акупацыйных уладаў у краю, беларускага грамадзянства і краёвую арганізацыі „цярпелі” істнаванье гэнага „ураду”, ані падтрымліваючы яго, ані выступаючы проці яго.

Калі ў Усходній Беларусі пачалося беларуское дзяржаўнае будаўніцтва ў пастаці Беларускага Сацыялістычнага Радавае Рэспублікі, а ў Заходній Беларусі было выбрана ўсенародна соймавае беларускага прадстаўніцтва, якое атрымала магчымасць прамаўляць з соймавае трывуны на ўесь свет, — дык усялякая падстава дзеля далейшага істнаванья гэнага загранічнага „ураду”, утраціўшага да таго сувязь з краем, счэзла сама сабой. Ды партыя беларускіх эсераў, якая яго была стварыла ў сінені 1919 году, хутка сама зліквідавалася, блізу цалком перайшоўшы ў камуністычную партыю. Гэта аканчальна дабіла „урад”.

Краёвую беларускую арганізацыі неаднакроць зварачаліся да гэнага „ураду” з заклікам зліквідавацца і стварыць загранічны нацыянальны камітэт, які і вёў бы беларускую работу за межамі Бацькаўшчыны, баронячы на міжнародавай арэне беларускія інтэрэсы і гуртуючы беларускую эміграцыю. Але сябры „ураду” не хацелі слухаць голасу краю і зракацца сваіх „высокіх становішчаў”, трэбуючы наўна, каб не яны падпрадаваліся волі краю, а, наадварот, каб край слухаўся іх загадаў і інструкцыяў...*)

Беларуская прэса ў краі, аднак, усё яшчэ маўчала аб гэным „урадзе”, не выступаючы проці яго, бо спадзявалася, што ад працы яго будзе хоць нейкая малая карысць для беларускага народу. Але сталася тое, што ў канцы канцы няўхільна мусіла стацца: „урад” аканчальна здэмаралізаваўся і, бачучы ў дэлікатным маўчаныні аб ім беларускіх газет, сам пачаў верыць у тое, што ён—запраўдны урад Беларусі!

Урэшце загаварыла і краёвая прэса. Першая перарвала дыпламатычнае маўчаныне „Biełaruskaja Krywnica”, якая ў № 3 (з 11 кастрычніка с. г.)—мо’ залішне востра — піша:

„Эміграцыя кожная надта траціць сувязь з краём і яго рэальнімі патрэбамі, адбіваецца ад краю. Тым больш гэта адносіца да нашае эміграцыі, з якой шмат хто ёсьць першаком у беларускім руху, няўцягнены ў народную працу, а тым-часам у Бацькаўшчыне рух развязваеца, шырэе. Дзеля гэтага падобныя эмігранты, яшчэ на прыстаўшы, як мае быць, да беларускага руху, ужо астаюцца ззаду ад яго.

*) Сыпярша на чале „ураду” стаяў п. Вацлаў Ластоўскі, але гады два назад, не пададзіўшы з сваімі калегамі, зрокся свайго „прем'ерства”. На яго месца эмігранцкая група эсераў, выступаўшая пад фірмай „предзыдуму Рады Рэспублікі”, выбрала п. Аляксандра Цывікевіча.

Аднак, сталася реч шкаднейшая, як адсталасяць ад руху. Кучка людзей прысвоіла сабе назоў „беларускі ўрад” бяз жаднага права на гэта, ня кажучы ўжо аб здольнасці. Присвоіўшы сабе такі назоў, гэтая кучка зрабіла „беларускі ўрад” сваей асабістай крамкай, ня толькі не на карысць, але на шкоду беларускаму руху. Уся „праца” зводзілася на тое, каб дастаць дзе-небудзь гроши на сваё асабістое жыццё, ці зарабіць сабе на „чорны дзень”. Інтэрэсы беларускага народу пры гэтым зусім ня прыймаліся пад увагу. Калі якая чужая старана патрабавала беларускага супрацоўніцтва, карыснага самым-же беларусам, і адначасна абмінала гэту кучку, дык апошняя, аліруючы іменем беларускага народу і руху, старалася справе пашкодзіць”.

Ясна, што далейшае істнаванье „ураду” сталася ўжо абсалютна немагчымым. І вось разумнейшыя з нашых эмігранцкіх дзеячоў зразумелі, што пара ліквідаваць яго. З гэтай мэтай на 10 кастрычніка ў Бэрліне быў скліканы беларускі эмігранцкі зыезд, які і павінен быў стварыць агульна-эмігранцкое прадстаўніцтва дзеля аб'яднання расцягнувших на чужыне беларускіх сіл і наладзіць далейшую працу ў кірунку інфармаваныя заграніцы аб палажэныні беларускага народу пад чужой уладай.

Мы яшчэ ня маем вестак аб выніках зыезду, але спадзяемся, што гэтая здаровая думка пераважыць на зыездзе і павядзе нашу палітычную эміграцию па здаровым шляху. Спадзяемся також, што тыя, каму няма чаго рабіць заграніцай і каму не зачынена дарога дамоў,—вернуцца ў Бацькаўшчыну дзеля працы для свайго народу і разам з народам.

Словы і факты.

Пан прэм'ер Грабскі ў сваёй соймавай прамове, гаворачы аб унутраным палажэнні ў Польшчы, горда заяўлі, што ягоная палітыка давяла да агульнага су-пакоенія і прымірыла нацыянальныя меншасці з польскай дзяржаўнасцю...

Так горда і пекна гучаць гэтыя слова, але... толькі для тых, хто ня ведае запраўднага палажэння меншасці ў Польшчы, значыць — перад усім для границы!

А вось, што гаворыць факты штодзеннага жыцця. Урад п. Грабскага ў сваіх шумных заявах грунтуюцца на двух „кітах”: на асладзеных „языковых законах” і—польсна-жыдоўскай угодзе. Як-жа выглядаюць гэны „кіты”?

Перад усім, ня гледзячы на тое, што ад выдання „языковых закону” пайшоў ужо другі шырокі год, урад не адчыніў ніводнае ня толькі беларуское, але і ніводнае польсна-беларуское народнае школы. Наадварот: усе істнаваўшы да выдання гэных закону беларускія дзяржаўныя школы ўрадам зачынены, апрача апошняе—у Вільні, якая ліквідуеца такім спосабам, што яе з цэнтру места пераносіць на самы край места—за некалькі кіляметраў...

Як паказуе прыклад Слонімшчыны, урад не дзеўзаў і на прыватныя пачатковыя школы ў беларускай мове. Прынамся на ўсе паданыні аб школах у Слонімскім павеце беластоцкі куратар з леташняга году ня даў навет нікага адказу, а калі арганізатары школ распачалі навуку, не дачакаўшыся адказу, дык усе школы былі зачынены паліцыяй, а некаторыя вучыцялі дагэтуль сядзяць у вастросе...

Злыквідаваўшы беларускія пачатковыя школы, урад распачаў паход процы сярэдніх, — пры тым ня толькі беларускіх, але і ўсіх іншых меншасці. Паход распачаўся з таго, што міністэрства асьветы, няправільна тлумачучы адносны пункт закона з 31-га ліпня 1924 году, загадала, каб у ўсіх няпольскіх сярэдніх школах галоўныя прадметы агульна-ўзгадаваўчага значэння, як сусьветная гісторыя і геаграфія, выкладаліся на ў роднай мове вучняў, а выключна польскай. Загад гэты выклікаў агульны пратест сярэдніх школаў меншасці, якія адмовіліся выпаўніць незаконны загад, заскардкі ў яго ў Адміністрацыі.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня,
Віленская вул. 12—6. (Wilenska 12. m. 6).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня,
апрача съяточных дзен. Адміністр. ад 9 да 3
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты
2 зл. Для заграніцы удвая даражэй.

Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятая ў друк рукапісі назад не
вяртаючы. Аплаты надрукованага за-
лежыць ад Рэдакцыі.

Цена абаставак: перад тэкстам 25
грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4
стр. 15 гр., за радок пятыту ў 1 шп.

Сойм і урад.

Прэм. Грабскі заявіў прадстаўнікам соймавых клубаў, што, калі-б Сойм адкінуў у першым чытанні (гэта значыць—не адсылочы ў камісію для падтрымкі) яго тро „санацыйны” законапраекты, тады ўрад падаецца ў адстаўку. Калі-ж Сойм не адкіне цалком праектаў, дык урад гатоў пайсьці на значныя змены ў іх.

Адносіны між Соймам і ўрадам злажыліся так, што ніводна партыя ня мае ахвоты падтрымліваць ўрад Грабскага, але, з другога боку, ніводні клуб ня возьме на сябе адказнасці за зваленіе габінэту. У аўторак, 20 кастрычніка, мае ўжо сабрацца Сойм, але дагэтуль польскія клубы ня ўсталілі сваей тактыкі адносна да ўраду.

Кажуць, што ў Польшчы няма лепшага, як Грабскі, кандыдата на прэм'ера і на міністра фінансаў.

Сыпярша, як пішуць, маніўся стварыць коаліцыйны габінэт (з вялікшага ліку клубаў) сам маршалак Сойму Ратай, але гэтая камбінацыя ня ўдалася. Упорна называюць кандыдатам ген. Сікорскага, які-б стварыў права-цэнтравы габінэт, як піша „Robotnik”, хаця быў чуткі, што ген. Сікорскі напісаў ліст да марш. Ратая, быццам мае пры стварэнні ўраду абаперціся на лявіцы...

Камбінацыю з Сікорскім, як нам здаецца, трэба лічыць не на часе, бо ён прыхільнік больш „актыўнай” палітыкі адносна да Нямеччыны, з якой не згаджаецца мін. Скышынскі, палітыка якога найбольш адпавядае сучаснаму настрою і новай палітычнай сітуацыі на Заходзе, дзе на Нямеччыну перастала глядзець варожа нават Францыя.

„Robotnik” піша, быццам вельмі хоча зваліць Грабскага пас. Вітас. У апошнія дні ён усё „канфэрэру” з Карфантам. Паразуменье між „Пістам” і „хрысціянскай дэмакратыяй” дайшло быццам да таго, што абедзве партыі маюць выдаваць адну газету...

Кандыдатамі на міністра фінансаў называюць усіх выдатнейшых польскіх фінансістаў, як Здзехоўскага, Міхальскага, Стэчкоўскага, Шарскага, Бырку.

З другога боку, п. Тугутт высоўывае іншую камбінацыю: не валіць Грабскага, але аддаць яго пад бліжайшую апеку сіцыяльной соймавай камісіі, з 7 сяброў, які-б „песна працавала з урадам у галіне гаспадарчай і фінансавай”...

З гэтага ўсяго відаць, насколькі вялікім зьяўляецца „палітычнае бязлюдзіцце” ў Польшчы, насколькі бяссыльны яе „парламант”...—Усе бацьчы ясна, што ўрад—благі, што ён руйнуе край. Але, як каліс—у 1917 годзе—у Рasei казаў Мілюков: кожны новы ўрад будзе горшы за папярэдні... Усёды на сівеце выхад з такай сітуацыі адзінны: новыя выбары. Але гэтага Сойм якраз і бацьца горш, як агні, дык і выбірае з усіх шляхоў і кро-каў найкарыснейшы... для сябе,—абы толькі захаваць пакуль-што мандаты!

ны Трыбунал, і заявілі, што навет пагроза зачыненію ўрадам усіх сярэдніх школ нацыянальных меншасці ю прымусе іх зрачыся свайго права вучыць дзяцей у роднай мове.

„Падвёў” пана Грабскага і другі „кіт”: Жыдоўскае Кола ў Сойме, з якім былі дагаварыліся браты Грабскія, што за некаторыя ўступкі эканамічнага і культурна-нацыянальнага характеру жыды выйдуть з радоў апазіцыі і будуць супрацоўнічаць з урадам,—гэтае саме Жыдоўскае Кола, пераканаўшыся, што ўрад і я думае славіць умовы, прыняло рэзоляюць аб пераходзе ізноў у апазіцыю.

Урад пана Грабскага стараецца заглушыць выяўленыне нездавольства ягонай палітыкай, тэрорызуючы меншасці масавым арыштам і „аблавамі”. Мы ўжо падавалі весткі аб гэтых арыштах і вобысках у беларусаў з розных канцов Заходнія Беларусі. А вось, надовечы польскі прэсса падала такія весткі аб арыштах сярод жыдоў у Вільні і на правінцыях.

Ведама, водгукі гэтакіх палітыкі заграніцай для Польшчы дужа сумныя.

Вось, да прыкладу, што наказуе Польскае Тэлеграфнае Агенцтва з Кангрэсу Парламанцкага Уні ў Амэрыцы:

„Дэпутат Граба ў нязвычайна напасылів прамове закідаў Польшчу, што яна зынічыла нямецкія школы і культурна-жыды ўсіх нацыянальных меншасці. Асудзіў ягоныя законы, як скіраваныя проці нацыянальных меншасці.”

„Дэпутат Крайчыс прадстравіў Польшчу, як краіні тэрору, у якім пануе звычай уцісну меншасцьцяй.”

„Дэпутат Райх запратаславаў проці нацыянальнага ўціску ў усходніх дзяржавах і высказаў сумліваньне адносна да вынікаў паразуменія Польшчы з жыдамі”.

Гэта—той самы Райх, які і падпісаваў польска-жыдоўскую ўгоду, разваліўшуюся ўжо пасля ягонаага выезду на Кантрэс у Амерыку..

На менш горкія словаў аб палажэнні нацыянальных меншасціяй у Польшчы гаварыліся і на адбытай толькі-што канфэрэнцыі ўсіх меншасціяй Эўропы ў Женеве.

Ведама, і на Кантрэсе Парламанцкае Уніі, і пэўне ў Женеве польскія прадстаўнікі пратаславілі проці „oszczeserstw“ (брахлівых закідаў...) прадстаўнікі нацыянальных меншасціяй. ПАТ піша навет, што польскі дэпутат Дыновскі падаваў на Кантрэсе прадстаўнікі ўсіх парламантаў „статыстычныя даныя аб нацыянальных школах“. Але мы ня думаем, каб ён запрайды признаўся, што на ўсю Польшчу ўрад утрымлівае толькі... адну беларускую народную школу, дык туу ўжо пачаў ліквідаваць.

Так словаў разыходзяцца з фактамі—і то факты мі бяспречнымі, агульна ведамымі. Дык ці-ж дзіва, што нездавольства палітыкі ураду п. Грабскага ня толькі не зъяншаецца сярод ўсіх нацыянальных меншасціяй Польшчы, а ўзрастает, ды што навет найбольш лёгальныя „прадстаўнікі“ гэтых меншасціяй, карыстаючыся „казённымі бутэрбродамі“, пачынаюць вагацца ў сваіх адносінах ня толькі да сучаснага польскага ўраду, але і да польскіх дзяржавы нааул? Ці дзіва, што аслаўлены „доктар“ Павлюкевіч, „апошні з беларускіх „полёнофілаў“ казённае маркі на праектаваным зъезідзе „полёнофілаў“ зъбираеца паставіць „пытанье аб адносінах сваіх да польскіх дзяржавы?..“

Вось вынікі нацыянальнае палітыкі ўраду пана Грабскага, хоць і ня ім распачатай, але ім даведзенай да лёгічнага канца. І тут — у гэтым лёгічным канцы і разультатах яго—урад п. Грабскага таксама **збаніруетаў**, як і ў галіне фінансава-еканамічнае палітыкі.

Цяпер вельмі модным зъяўляеца ў Польшчу шуканы спосабу гаспадарчае санацыі. Але гэта-ж старая, як сьвет, праўда, што **без палітычнае санацыі немагчыма санацыя гаспадарчая і фінансавая**, — і зусім слушна казаў адзін выдатны міністар фінансаў: „Дайце мне добрую палітыку, і я вам дам добрыя фінансы“.

Пан Грабскі ня даў Польшчы ані добрае палітыкі, ані добрых фінансаў. І адно, і другое б'еца балюча Польшу, але **найбольш балік за гэтага—меншасціям, а перад усім нам, беларусам**. І вось, нашы прадстаўнікі ў Сойме—у сувязі з урадавым кризісам—павінны з гэтага зрабіць належныя вывады, калі будуть вырашаные аб сваіх адносінах да ўраду п. Грабскага.

Г. Б.

Канфэрэнцыя у Лёкарно.

Канец Канфэрэнцыі.

Толькі ў мінулую суботу закончылася нарэшце Канфэрэнцыя ў Лёкарно.

Усе дэлегаты дзяржаваў, так ці інакші прымаўшыя учасце ў канфэрэнцыі, вельмі здаволены яе разультатамі.

Якія-ж гэта разультаты?

Мы можам пакуль-што толькі, на падставе тэлеграмаў, пералічыць тых трактаты, якія на канфэрэнцыі былі падпісаны (не аканчальні, але толькі тымчасова,—дык толькі першымі літэрамі прозвішчай дэлегатаў!).

Дык вось—перад усім быў падпісаны „Рэйнскі пакт“ — 5 дзяржавамі: Нямеччынай (першая і падпісала), Англіяй, Францыяй, Італіяй (падпісаў сам Мусоліні, прыехаўшы спэцыяльна дзелятага на аэроплане ў апошні дзень) і Бэльгіяй.

Пасля таго падпісаны дадатковыя трактаты да гэтага галоўнага, трактаты аб разъемчым (павлюбўным) судзе для вырашэння спрэчных спраў і магчымых канфліктаў. Гэткіх арбітражных трактатаў падпісана 4: між Францыяй і Нямеччынай, між Бэльгіяй і Нямеччынай, між Нямеччынай і Польшчай і між Нямеччынай і Чэха-Славакіяй. Апрача гэтых 5 дакументаў, падпісаны яшчэ два „гаранцыйныя трактаты“ — між Францыяй і Польшчай і між Францыяй і Чэха-Славакіяй, — у якіх Францыя абызываеца бараніць разъемчыя трактаты абедзівюх гэтых дзяржаваў з Нямеччынай.

Гэткім чынам усяго апрацаваны і тымчасова падпісаны аж 7 трактатаў, што ў кожным разе — вялікая праца. Аканчальніцу ацэнку іх усіх можна будзе даць толькі пасля іх апублікаваныя цалком, што быццам мае быць зроблена зараз-жа пасля прыбыцця дэлегатаў дамоў і дакладаў іх у сваіх парламантах—навет 20 каstryчніка.

Аканчальніца падпісаныне ўсіх трактатаў мае адбыцца на асобным зъезідзе ўсіх міністраў замежных спраў у Лёндане—1 сінення с. г.

Што кажа мін. Скышынскі?

У размове з супрадаўнікам „Kur. Rorog.“ мін. Скышынскі асабліва падчырківае, што ўсе гэтыя трактаты і канвенцыі ахоплены адным „пратаколам“, які і падпісаны ўсімі 7 дзяржавамі, учаснікамі Канфэрэнцыі, у тым ліку і Польшчай. Гэтым „Польшча ўвайшла ў склад вялікай эўрапейскай сістмы, як раўнапраўны сябра“, чаго, відаць, дагэтуль яшчэ ня было...

Польскае агенцтва піша, што „Польшча нічога не здабыла, але за тое і нічога ня страдала ў Лёкарно“...

„Калісі і цяпер“.

Калі „фаховая“ праступная рука падложыла дынаміт пад Траецкую царкву, а нейкай табынай, законспіраванай „інформацыйной крыніцай“ бяскарна шырыла сярод польскага грамадзянства да ідыштому дурную і брахлівую вестку, быццам гэта „беларусы самі сябе маніліся ўзвараць“, — сярод польскага грамадзянства—навет пасля выкрыцця ў прэсе нягоднае інтрыгі нейкіх цёмных і праступных элементаў—не зъяўліло ніводнага чалавека, які ад імя свайго грамадзянства запратэставаў-бы проці гэне інтрыгі, проці цікавання „пашуючай нацы“ проці беларусаў. Дзікі шовінізм так ужо распаношыўся сярод гаспадароў „адраджонае Польшчу“, што паступак, які кожны падачын чалавек уважае за агідны, паскольку ён датычае прыватнае асобы, лічыцца зусім натуральным і пахвальнym, калі яго ўчынілі ў адносінах да беларускага народу...

З тым вялішай прыемгасціяй прачыталі мы ў газ. „Kur. Wil.“—праўда, у „Вольнае Трыбунае“, адказнасці за якую рэдакцыя на сябе не бярэ, — стаццю, пад загалоўкам „Ongi i dzis“, падписаную поўным і прозвішчам аўтара яе, у якой першы раз з польскіх вуснаў на віленскім грунцы пачуцілі мы пратэст проці паступу ўлады ў адносінах да беларуса—кс. В. Гадлеўскага, арыштаванага ўжо на першы раз на падставе брахлівага даносу нейкага „гоноравага супрацоўніка дэфэнзы“. Праўда, матывам выступлення з сказанным пратэстам кс. Вітольда Чэчотта зъяўляецца, як здаецца, той факт, што ў Польшчу даволі такога даносу нейкага цёмнае фігуры, каб быў пасаджаны ў вастрог, быццам нейкі бандыт, наталікі ксёндза. Але ўжо тое, што ксёндз-паян застушоўся за ксёндза-беларуса, зъяўляеца для Польшчи нечым абсалютна неспадзіваным, бяспрыкладным і затым годным увагі!

Апошні арышт кс. Гадлеўскага быў зроблены з прычыны даносу вядомае ўжо нам асобы, быццам у сваім казаньні ў касцеле с. в. Мікалай ў Вільні 25 сакавіка с. г.—у дзень 400 летняга юбілею закладзінаў у Вільні Скарынай беларуское друкарні—кс. Гадлеўскі гаварыў рэчы, якія зъяўляюцца праступкам проці Польскіх дзяржавы, прадугледжаным 129 арт. п. 1, К. К. На шчасце, як піша кс. Чэчотт, „на гэном казаньні было даволі многа съведкаў з інтэлігэнцыі, якія так скучна выяснянілі справу, што цераз колькі дзён ксёндз выпусцілі з вастрогу пад залог (з 5 тысячай злотых зъменшаны да аднае тысячи). Такое

Што датычыць польска-нямецкай разъемчай умовы, дык яна, як вельмі дасыціна выражаеца тэлеграма ПАТа з Лёкарно, — „тэрорычна (!) выключае нямечкую вайну“... „З пад арбітражу выключаеца і ўсе тэртырарыяльныя справы, з чаго выплывае прызнанне Нямеччыны істнующых трактатаў. А гэта-ж прапросту значыць прызнанне немцамі сучаснай заходнай граніцы Польшчы...“ Можа яно і так,—але для пэўнай часці трэба пачакаць апублікаваны ўсіх дакументаў...

Здабычы Нямеччыны.

Нямеччына, піміж іншым, здабыла вельмі важны ўступкі ў справе зъяўляючы акупацыі, ваеннае кантролю, звароту калёніяў і шмат іншых, абычым, зразумела, у Трактаце вічога сказана ня будзе, як, можа, і шмат абычым іншым.

Усе 7 трактатаў увойдуць у сілу з момэнту ўваходу Нямеччыны ў склад Лігі Народаў, што мае абыдца на найбліжэйшым Агульным Сабраныні Лігі (здаецца, у пачатку новага году). 15 сінення мае быць скліканы Рада Лігі — дзеля падгатавання гэтага ўваходу.

Мусоліні ў Лёкарно.

Прыехаўшы на аэроплане ў Лёкарно, Мусоліні запрасіў на „канфэрэнцыю“ ўсіх прадстаўнікоў прэсы, каб вытлумачыць ім пункт гледжання італьянскай дэлегацыі. Але амаль-што ніхто з журналістаў не пайшоў яго слухаць на знак пратэсту проці страшнага тэрору, які завёў фашыстскі ўрад адносна да прэсы ў Італіі.

Амэрыканская прэса аб Лёкарно.

Як ведама, Амэрыка вельмі зорка сочыць за Эўропай, хадзя быццам на прымасе ўчастыця ў яе палітычным жыцці—ані ў Лізе, ані ў яе нязылічаных канфэрэнцыях. Але найбліжэйшы Амэрыку цікавіць справа забясьпечання запраўднага міру ў Эўропе, што дазволіла-б яе капіталам, якім даўно ўжо запесцна ў краі, пусціцца на фінансавую помах (ці заваяванні?) Эўропе. І вось цікава, што амэрыканская прэса піша, што „ня трэба прыдаваць лішне вялікага значэння разультатам канфэрэнцыі ў Лёкарно“.

Газеты пішуть, быццам, зачыняючы сваёй апошній прамовай Канфэрэнцыю, Чэмберлен меў ажна сълёзы ў вачох...—Такой „гістарычнай важнасці для ўсаго съвету была хвіліна падпісання трактатаў“...

Зразумела-ж: ніводні з урадаў участвінікаў Канфэрэнцыі, апрача чыннікаў, а перад усім — англійскіх, якія могіцца да краю з пустымі рукамі, бо неадкладна паліцею-бы даюць. А датаго Чэмберлен быў асабліва рад, што быццам „адцягнуў немцаў ад бальшавікоў“. Але значна пэўнешым знакам вагі Лёкарнскага Трактату будзе—ці

адступленыне на ўсей лініі выклікала агульнае здзіўленні, тым балей, што яму ўраз-жадаваў лілі вярнуцца ў Жодзішкі.

У сувязі з гэтай „лёгкамыснасці“ польская ўлады, паскольку спраўа датычае беларускага дзеяча, кс. Чэчотт припамінае падобны выпадак, які здарыўся з ім у 1898 годзе—чверць веку назад — у Пецярбурзе за часоў царскага панавання. Расейская ўлада, пазнаёміўшыся з надрукаванай у газетах прамовай кс. Чэчотта, сказаць у касцёле с. Станіслава, дагледзіла ў ёй „праступы“ з пункту гледжання расейскага права думкі. Але ніхто і на думку цягнуць яго па вастрагах: расейская ўлада звіярнулася толькі да ягонае духоўнае ўлады — мітрапаліта — з пісмом, у якім прасіла выясненіння гэтае спраўы. Пасля заявы кс. Чэчотта, што ён у касцёльных казаньнях на будзе чапаць палітыкі, расейскі ўрад усю спраўу злінівідаваў...

Раўнучыя гэты выпадак з грубымі здзекамі над ксяндзом-беларускім дзеячом, учыненымі ў „дэмократычнай“ Польшчы, кс. Чэчотт піша даслоўна на гэтак:

„Раўнучыя способы паступанья ўраду ў адносінах да асобы аўбінавачанага духоўніка ў Пецярбурзе і ў Жодзішках, трудна ня прызнаць вышэйшысці першага.

Так, у Пецярбурзе аўбінавачаныне было абаўпёта на падставе друкаванага адрыўка, які, хоць і тэндэнцыйна тлумачаны, даваў реальную падставу дзеля абароны. У Жодзішках арышт адыбываўся на падставе дагадак і дапушчэння, не правераных і не доказаных ураз-жада-знача трэх месяцаў назад.

Другое — у Пецярбурзе дзеля выяснення спраўы зъяўрнулася да найвышэйшага духоўнае ўлады, пакідаючы мяне на волі; а ў Жодзішках з духоўнікам паступілі груба і без цэрэмоніі, які з злачынцам, злодуленым на гарачым учынку, а да духоўнае ўлады зъяўрнуцца на лічылі патрэбным.

Трэцяе — у абедвух выпадках ўрад узяў аўбінавачаныне над асобай чалавека“.

І пасля такіх фактаў яшчэ польская прэса і польскае грамадзянства пануючы ў Польшчы маральную заразу тлумачыць...

Фінансава-еканамічны крызіс у Лодзі.

Лодзінскі біржавы камітэт падаў меморыял Міністру гандлю і прамыслу, просачы помачы ў страшнай эканамічнай сітуацыі. Намія ў купцоў грошай, закупляюца толькі самыя неабходныя матэрыялы.

70% вэксалёў апратэстованы. Толькі ў працягу аднаго месяца апратэстованы 18.000 вэксалёў.

Нават надзея на тарговыя зносіны з ССРР не рассейвае пэсымізму. Сэрэдні і дробны промысел ня будзе мецьмагчымасці вясці тарговыя зносіны з ССРР. Адгэтуль і ўесь пэсымізм.

Адна па аднай зачыняюца вялікія мануфактуры ў Лодзі. 15 кастрычніка 11 фабрык, у тым ліку—2 вялікія мануфактуры Шэйблера і Громана, пастановілі спыніць працу і разылічыць работнікаў...

Ско́лькі каштуе Польшчы армія.

Усяго Польшча ў 1926 годзе мае выдаць на армію 689 міліёнаў золотых, трохі менш, як у 1925 годзе, калі бюджет ваеннага міністэрства дайшоў да 710 міліёнаў.

Гэта значыць, што на армію ідзе калія трэцяя часткі ўсяго дзяржаўнага бюджету... А калі датаго дадаць яшчэ вялізарныя выдаткі на паліцыю дык на пагранічную старожу, выдаткі, якія таксама трэба лічыць чыста ваеннымі, бо скіраваны на папярэджанье ўсё больш пагражаячай краю ўнутранай сацыяльнай вайны, дык зусім слушным будзе шчырае признаньне віленскага "Slowa", што Польшча — імперыялістичная дзяржава...

"З палітыкай пацыфізму (захаванія міру), демакраті і антымілітарызму мы, польскія імпэрыялісты, разумела, нічога супольнага ня маём і мець не жадаём".

25 з паловай золотых, што плаціць кожны з 27 міліёнаў грамадзян Польшчи ў год на войска, найляпей пацвярджаюць гэтае признаньне.

Падарожа мін. Скышынскага ў Москву.

Газеты падаюць, што 20 лістапада польскі міністар замежных спраў п. Скышынскі мае падехаць у Москву, каб злажыць рэвізыі нар. кам. Чычэрыну.

Камуністычная літэратура ў Варшаве.

Паліція зрабіла ў розных часцях Варшавы ўчыны на 16/X некалькі вобыскаў і знайшла многа камуністычнай літэратуры, якую забіралі грузавымі аўтамабілямі.

У сувязі з гэтым арыштаваны 4 выдатныя дзеячы камуніст. партыі.

Ваявода і пасол.

Украінец пасол Підгірскі пацягнуў луцкага ваяводу Дэмбскага на суд за "распаўсюджванье ілжывых і злосных вестак" пра яго.

Справа ў тым, што ваявода, прымаючы ўлетку группу соймавы журнілістаў, "асьведаміў" іх аб асобах украінскіх паслоў з яго ваяводства.. Вось-ж аб п. Підгірскім п. ваявода сказаў, што той—"ведамы чорнасоценец, монархіст", калісці ў свой час належалі да "саюзу русскага народу". Ведама, гэта ўсё няпраўда.. Дык вось пан ваявода мае сесцыі на ту самую лаўку, на якую так любяць садзіць іншых яго падуладных...

Украінская прэса, пішучы аб гэтым, дадае, што акурат гэткую брахню аб тых-же паслох зъмішчаў і "карэктны", "Robotnik", праўда—у часе перадвыбарнай кампаніі, у кастрычніку 1922 г.

Перапалоханыя аўтакефальнікі.

На звязы з аўтакефальнікамі "незалежнай праваслаўнай царквы ў Польшчы", які адбыўся ў Варшаве з вялікім пад'емам, былі прысутнымі румынскі і грэцкі япіскапы (без іх не абыдзеца!). Вось-ж аб у часе павароту іх, не даяжджаючы да Львова, у Мшані пад цягніком выбухнула пэтарда. Гэта так напалохала "аўтакефальнікаў", што, мінуўшы мяжы Галіччыны, яны аж дзіве гадзіны адпраўлялі "благодарственны молебен" за пачасльіві пераезд...

Заграніцай.

Канферэнцыя радавых дыпломатаў.

У Москву зъехаліся радавыя паслы ў Варшаве—Войкаў, у Коўне—Лёренц, у Гельсінфорсе, Рызе і Ревелі.

Радавыя дыпломаты маюць разважаць аб перамене радавае палітыкі ў адносінах да суседніх дзяржаваў, а перад усім да Польшчы.

Што робяць фашысты ў Італіі.

Ведамы і вельмі паважны і ціварозы англійскі публіцыст Рэдууд дае ў лева-ліберальнай лёнданскай часопісі "Далі Ньюз" ("Навіны Дня") вельмі цікавы агляд сучаснай фашыстаўскай Італіі, якую сам асабіста аўтэздзіў, зъбіраючы сумленна толькі бясспречна пацверджаны факты.

Вось, што піша п. Рэдууд.

Фашызм зъяўляеца на толькі нацыянальнай бядой для італьянскага насялення, але і пагрозай ўсходнікам міру—у найялікшай меры. Заклік да вайны, стала тэмам ўсей фашыстаўскай прэсе. Адзін з найялікшых органаў фашызму пісаў нядавна: "Наш край ня зробіць нічога трывалага і вялікага, калі ня пройдзе праз нозу вялікую вайну. Калі апошняя вайна была вайной за вызваленіе, дык новая будзе

войной за панаваньне ў съвеце". Адзін з выдатных італьянскіх палітыкаў заявіў аўтару, што, "калі-б фашызму, адзін пекны дзень аказаўся ў паважнай небясьпеці з прычыны ўнутраных пратэстаў і разрухі, тады Мусоліні не здумаваўся б шукаць выхаду ў вонкавай вайне".

Рэдууд сцвярджае з усей павагай старога журніліста, што сам бачыў дакументы, якія даводзяць беспасрэднае ўчастце Мусоліні ў забойстве пасла Маттэотті (працэс аб гэтым забойстве, ці пародыя на суд, ідзе ў сучасны мамант у Рыме). Ведама, што Мусоліні публічна закліміў пасла забойства той артыкул, які зъявіўся ў фашыстаўскай газэце напярэдадні забойства і які заклікаў да гвалту над паслом Маттэотті. Дык вось стары і паважны журналіст завярае чытачоў, што сам сваімі вачамі бачыў арыгінал гэтага артыкулу, заклікаўшага да забойства, і ён напісаны рукой самога Мусоліні.

Аўтар кажа, што 70, а можа і 90 проц. насялення краю—проці фашыстаў. Але навет калі-б памёр ці быў забіты Мусоліні, дык гэта не забіла б фашызму: тады на мейсца Мусоліні ўлада перайшла бы да тройкі найвыдатнейшых, навет больш "радыкальных" правадыроў фашызму — Фэдэрсоні, Фрынчы і Росі. Рэдууд сцвярджае, што фашыстаўскі тэрор зусім ня спыніўся, навет не памягчэў: ён толькі пайшоў на правінцыю, у глухія куткі, дзе і шалее так, як не шалеў у вялікіх местах. Але пануе ён дагэтуль і ў вялікіх местах. Аўтар кажа, што сам бачыў ліст, пісаны рукой Мусоліні да нейкага "прэзыдента магістрату"—фашыста, каб ён "унемагчыміў жыццё" аднаму ведамаму пісьменніку (ведама-ж — з апазіцыі). Адзін з "афіцэр" фашыстаўскай "міліцыі", Пэроні, які ўзяў чамусыці да Ніццы, казаў аўтару, што загады збройнага нападу на пасла Амэндолу ён атрымліваў ад галоўнага каманданта паліцыі Да-Боно, ці бесласярэдна ад Мусоліні. За гэтыя рэвэляцыі Пэроні фашысты прабавалі атрущиць яго ў Ніццы.

"Хто здраднік, той мусіць згінуць", — сказаў Мусоліні. І вось, скуль напады на паслоў Місуры і Форні, якія пакінулы партыю фашыстаў.

Вельмі цікава: хто-ж падтрымлівае фашызм, калі праці яго 70—90 процентаў насялення краю? І вось, Рэдууд пералічывае часці "сацыяльнай армі" Мусоліні.

З фашызм перад усім "нацыянальная міліцыя"—300 тысячаў "чорных кашуляў". "Міліцыя" гэтая ўтрымліваецца на кошт дзяржаўнага скарбу, але служыць мэтам партыі. Далей ідуць вышэйшыя афіцэры арміі і флёту, арыстакраты, ксяндызы-езуіты, ваенныя ліхвары (якіх у Італіі трафна называюць "рыба-псамі"), частка дробнай буржуазіі, настрашанае камунізмам, большасць вялікіх купцоў, задаволеных дакананым фашыстамі зруйнаваньнем кааперацыі. Як бачым, невялічкая, але дабраная кампанія.

Проці фашызму: людоўцы (народнікі), лібералы, сацыялісты, демакраты, на кожучы ўжо аб камуністах, усе найвыдатнейшыя палітычныя імёны Італіі, як: Ніті, Джоопліті, Орляндо, Саляндра, Сфорца, а так-жай наўялікшыя газеты гэтых груп—і партыяў.

Аб прэсавым тэроры ў краі дае паняцце тое, што даволі надрукаваць у газэце параўнаваньне коштаў утрыманья ў Італіі і заграніцай, каб мясцовы ўлада сканфіскавала нумар.

Напад фашыстаў на французск. публіцыста.

У Жэневе на французскага публіцыста Генры Бардзе напалі піцера фашыстаў на чале з капітанам Пасьці. Імсціліся яны на Бардзе за тое, што ён на сконце прастадунікоў прэзыдентам падтрымліваў прапаўдніцкіх байкі Мусоліні.

Швейцарская ўлада адразу прыказалася кап. Пасьці выехаць з Швейцарыі.

ХРОНІКА.

••• Дзесяцілецце літоўскае гімназіі. У нядзелю віленскіх літвінін съвяткавалі вялікае культурнае съвята: дзесяція ўгодкі закладзінаў іх гімназіі ў Вільні.

Многа перажыла літоўская гімназія за гэты час. Мела яна і свае мамэнты радасці, і гора, — калі яе выкідалі гвалтам з займанага ёю гмаху, і трэба было многа энэргіі пакласці, каб наладзіць працу ў новым памяшчэнні... Але гімназія перамагла ўсе труднасці і ўтрымалася, ня гледзячы на ўсе перашкоды.

На гэтае сымпатычнае культурнае съвята сабраліся вельмі многа народу, у тым ліку прадстаўнікі беларусаў і жыдоў, якія шчыра вітали братні народ. Ад Беларускага Цэнтральнага Школьнае Рады прамаўляў кс. Адам Станкевіч (дэпутат Сойму), ад імя жыдоўскіх культурных арганізацый—д-р Шабад. Паміж іншымі, вельмі горача сустэрэлі сабраныя прывітаньне ад першага дырэктора і тварца гімназіі, Міхала Біржышкі, якога ў часе сараднічання Літвы гвалтам выкінулі ў Літву ў лічбе 33 літоўскіх і беларускіх дзеячоў. Прывітаньне прывезла і прачытала жонка гр. Біржышкі.

Зварачаў на сябе ўвагу факт, што польская вучыцельства зусім не адгукнулася на запросіны літоўскіх калегаў...

Пасьці дакладу дырэктора гімназіі Шыкшніса аб гісторыі яе і прывітальных прамоваў — адбыўся канцэрт, у якім выступалі гадунцы літоўскае гімназіі (съпэў, ігра на роялі, хор і балет), пакінуўшы на прысутных дужа мілае ўражанье.

••• Справа беларуснай праваслаўнай духоўнай сэмінары. Думка аб стварэнні—замест істнуючай польскай—беларускай духоўнай сэмінарыі выклікала сярод праваслаўных беларусаў вялікае зацікаўленыне. Адносіны да "польскага" правасла-

З творчасці „наймалодшых“.

ГВАРДЫЯ.

Мы маладыя,
Мы ўдалыя.—
Мы браціца волі, сонца й дні!
Хай лъюцца песьні
Аб шчасці й долі—
І болей съмеху, больш жыцця!
Хай даждж галовы
Й грудзі мые,
А бура песьні нам пяе...
Мы маладыя
Стыхія змовы
Не баймосі ў грамадзе,
Бо моцна верым,
Што паслья буры
Узыдзе съветлая зара
Й свае праменныі,
Съвет вызваленія
На люд працоўны разальле.
Мы маладыя,
Мы ўдалыя—
Мы браціца працы, волі й дні!

РАБОТНИК.

Я работнік: гэта знача,
Ад зары стаю ў варштаце
І да змроку пры машыне
Сядзісці і гудзіны
Я работаю, шчарнелі
У сарочцы працаелай.
Цяжка там... у тым варштаце,
Траба песьні запіваці,
Бо бяз песьні звонка—гучнай
І на весяла і нязручна...
Мчаць шнуры, гудуць машыны...
Я—работнік моцны, звінны!

КАВАЛЬ.

Чуеш стук? Гэта ў кузыні спацелы каваль
Куе жылістай, моцнай рукой.
Ад удараў яго няягненая, пружная сталь,
Як вужака, цецца дугой.
Звязе горан... Жыццё і работа кіпіць...
Колькі песьняў і шчасці ў грудзёх!
Бі каваль! Куй каваль! Няхай звязе, блішчыць
Твая кузыня ў чырвоных вагніх!

БРАТУ.

Ты плачаш, мой бра

Чаго чакаць?

Ужо пады́шоў час вучэння і ў добрых людзей вучца, а ў нас пра школу ні слуху, ні духу, бо, мусіць, насы апякуні ня хочуць, каб беларускія дзеткі вучыліся пабеларуску. Закон аб беларускіх школах крху ажыў народную гушчу. Зъявілася надзея, што будзем месці магчымасць, калі ня радавацца, дык хоць плакаць, але свае роднай мовай, сваю душою. Пачаліся клопаты, пачалася бегатня. Дабывалі дэкларацыі, пісалі іх, хадзілі цэлымі грамадамі і па цэлых нядзелях у гмінныя ўрады дзеля заверкі, плацілі за заверку гроши, адносілі дэкларацыі інспектару і чакалі, што вось з 1-га верасьня 1925 году пачуем у нашых вёсках, у школках, мілья сэрцу слова; што беларускія дзеткі ня будуць больш катавацца за тое, што яны ня цямяць чужое мовы,—а будуць пільна ўглядатца ў навуку, каб пазнаць, хто мы ёсьць, дзеля чаго істнум і ці маєм права на жыцьцё, як другія народы.

Але ня тут-тое было!

Паны палажэння пры выданьні закону думалі, калі цёмны беларус убачыць, што з дэкларацыямі мно-га клопатаў, дык ён зусім ад школы адмовіцца. Калі ж дэкларацыі павалі ў гміны дзеля заверкі і ў інспектараты цэлымі хмарамі, дык „паны палажэння“ надта перапаходзілі і пачалі на кожным кроку ставіць рагаткі, каб спыніць беларускую школьнью „хваробу“. На тых, хто больш стараўся аб беларускіх школах, пачаліся аблавы; гмінныя войты ўсялякімі штукамі пачалі выкручвацца ад заверкі дэкларацыі; высыпаліся цэлыя палкі агітатораў процы беларускіх школы, якія рознымі выслікамі выбівалі з душы беларускага селяніна тое, што яму належыць,— але ўсё гэта дарэмна: духу народу задушыць ня можна.

Усе тая жаданіні і імкненіні, у якія беларускі народ верыў; уся тая бегатня па ўрадовым установам, каб хоць чуць палепшыць сваю горкую долю, ні да чаго не давялі.

Дык чаго чакаць, скуль жадаць ратунку?

Мы мусім спадзявацца толькі на самых сябе,— бо помачы ніскуль німа. Калі польскі ўрад на беларускую дзяржаўну школу шкадуе гроши, дык трэ дабівацца прыватных. Хай толькі дадуць беларусу права на прыватную школу — без немагчымых вымаганьняў ад грамадзянства і беларускага настаўніцтва (цяпер ад беларускага настаўніка патрабуецца гэткіх дакументаў, якіх дастаць немагчыма!)— пык беларус аддаць апошнюю лапці, якія яшчэ асталіся, каб толькі вучыць сваіх дзетак у роднай мове. Закон аб беларускіх школах дагэтуль не спаўнені, прыватных школаў дабіца так-жэ трудна, дык як жа быць? Апалячвацца? — Не, траш шукаць ратунку там, дзе знаходзіла польская грамадзянства ў часы расейскага панаваньня...

Ю. Хмурны.

3 жыцьця Горадні.

× 5 кастрычніка быў зраблены вобыск і арыштавана Марыя Ламашэвічанка з Горадні.

8/X зроблены вобыск і арыштавана вучыцелька беларускага прытулку ў Горадні Надзея Самчучанка.

Тады-ж арыштаваны Паўдубік Уладзімер і Гарошка Міхась з Горадні. Пры вобыску шукалі „антыпансцовай“ літаратуру, але-ж нічога не знайшлі.

× 10/X было аткрыцце польскага тэатру ў Горадні. Тэатр знаходзіцца пад апекай магістрату. На першым спектаклі салія была поўная, але на далейшых—пуста! Ня мае ў беларуска-жыдоўскай Горадні грунту „polska placówka“.

× 10/X 1925 г. ў 2 г. 40 м. раніцы прыехаў з Беластоку інжынер Язэп Кеніг. Інжынер жыве ў Горадні і вядзе шмат работ. Ен ездзіў у Беласток па гроши дзеля выплаты рабочым.

Калі ён прыехаў і зайдоў у карыдор дома, дзе жыў, то быў забіты невядомымі людзьмі.

Напасынікі куском жалеза разблі яму голаву і перарэзалі горла, а пасля, зрабаваўшы некалькі тысячаў злотых, уцяклі.

× У № 15 з 1 лістапада 1924 г. ў газэце „Сялянскія Праўды“ была надрукавана стацця „Паспалітае рушэнне ў Слонімскім павеце“ — у сувязі з інтэрпэляцыяй Белар. Пасол. Клюбоў ў справе высылкі архіп. Владзімера і архім. Ціхана.

Артыкул гэты быў перадрукованы ў Віленскай і Горадзенскай жыдоўскіх газетах з „Сялянскай Праўды“.

Гэты самы артыкул перадрукавала ў лістападзе 1924 г. з жыдоўскай газэты „Гроднэр Мамэнт“ люблінская жыдоўская газэта „Люблінэр Тагеблат“, якую праз год т. е. два тыдні таму назад прыцягнулі да адказнасці па арт. 263 К. К. за распрастраненне фальшивых вестак аб працы ўлады, „так як у артыкуле гаварыцца аб дзеяльнасці слонімскага старосты“.

„Sad Pokoju“ у Любліне быў 7 кастрычніка с. г., які пастараваў справу адлажыць да прадстаўлення патрабных нумароў газэт, з якіх была перадрукавана і соймавую інтэрпэляцыю.

× 13 кастрычніка пачала праца вучыцелька фабрыка кампаніі „Пвэд“.

Рабочым заяўлена, што праца вучыцелька будуць толькі 5 дзён, а шосты „ангельская субота“, у якую праца вучыцелька будзе багдзін, праца вучыцелька будзе, бо гэта нявыгадна для фабрыкантаў плаціць за 6 гадзін, як за 8.

Альфа.

Карэспандэнцыі.

Культурная забава.

(З Нясвіжскага пав.)

Вялікая-Ліпа ў Нясвіжскім павеце — адна з найлепшыяўшых вёсак у нашай Заходнай Беларусі. Там да апошняга часу захавалася адзінай на два паўднёвых ваяводстваў пачатковая беларуская школа. Ці асова кіраўніка гэтае школы, вядомага яшчэ з нашаніўскай пары песьніара, надта паважанага ёй вакалічным сялянствам „дзядзькі Язэпа“, было прычынай таму, ці што другое, але школа жыве, се разумнае, добрае пасярод свайго народу, працае ў яго цёмнай хаце закапцелае вякамі ваконца і пускае туды съятло, будзіць надзею ў яго душы на лепшую будучыню.

Разумнае, добрае ня гіне на беларускай земельцы. Відаць, добрыя расткі яго і ў Вялікай Ліпе. Калі-некалі ў беларускай газэце чытаць мог ужо напаткаць спраўядлівасць аб адбываючыміся ў Вялікай Ліпе вечарынцы. Цяжка даюцца гэтыя вечарынкі нашай вёсцы, але вялікаліпцы не шкадуюць часу і энэргіі, каб яны адбываюцца ў іх найчасцей.

Адна з такіх вечарынак адбылася у Вялікай Ліпе 28 жніўня. Пастаўлена была „Паўлінка“ Янкі Купалы, прадстаўлены ў асабах байкі Крылова ў перакладах „дзядзькі Язэпа“, ды апошнім прадэкламаваны быў уласны верш, а ў канцы адбылася скокі. У перарывах іграў невялічкі вясковы аркестр. Салія на 200 чалавек была перапоўнена,— былі госьці і з суседніх вёсак.

Для вечарынак прыладжана будыніна быўшага магазына і прыладжана для пачатку добра,— ёсьць сцэна, кулісы, лаўкі для публікі.

Артысты — вясковыя молады прадумана сыгралі п'есу. З толкам прадставілі байкі „Два музыкі“, „Воўк і ягнятка“, з вельмі зацікаўленасцю праслушала публіка поўны здаровага гумару верш „дзядзькі Язэпа“.

Вялікія, радасныя твары сабраўшыся на вечарынку, дружныя воллескі, скімі праваджалі са сцэны артыстай і арганізатору вечарынкі, тая руплівасць вясковых хлопцоў ад сцэне і тэатральным інвэнтары, якія бачыліся ў часе скоку, рабілі добрае ўражанье і казалі аб tym, што вялікаліпцы ведаюць цану свайго вечарынкі, што яны зладжана ў іх не выняткова і яна ў іх не апошнія.

Вялікаліпец.

Каму карысьць.

(Ляхавіцкая гміна, Баранавіцкага павету).

У нас вельмі шпарка растуць розныя „Kołki“ ды „Towarzystwa“. Хачу пагаварыць аб адной аўшарніцкай арганізацыі пад назовам: „Kresowe Towarzystwo hodowlí nasion“.

У маёнтку Ноша на чале гэтае арганізацыі стаяць п. п. Чарноцкія, уласнікі гэтага маёнтку, і нейкі малая вядомы п. Буры з фальварку Годлеўшчына.

Завялі гэтыя паны ў сваім „T-ве“ жыта так называемы „kazimierskie“, бо ў сялян жыта ўсё старое і неўраджайнае.

П. п. Чарноцкія падыжылі браць за абмен насеянія ад 40 да 50 проц., а п. Буры за значна горшы — па 25 проц. Але, калі бяднейшы селянін Язэп Міклашэвіч з вёскі Рачкі пæхай аўбяняць сабе на насеяніне, дык пан Буры ўзяў з яго 35½ проц. замест 25 проц. за 2-гу сорт жыта.

Не скажу, што не патрабны сялянам пераход на лепшыя гатункі насеянін, ведаючы, што, калі пасееш добрым насеянінем, то балей і зьбярэш. Але трэба, каб кіраўніцтва гэткім арганізацыямі перайшло ў сялянскія рукі, дзе ня было-б взыску!

Сумуючы.

Нашае жыцьцё.

(Наваградчына).

У ноч з 6-га на 7-га верасьня с. г. насы сяляне, як заўсёды, павялі коні на начлег на сваю пакошу, што гранічыць з панская. Коні палускалі, сабраўлі ў грамаду і разам гаманілі. Ведама, коні, якія коні, ноць разыўшліся і некаторыя перайшли ў пансскую пакошу. У Кайшоўскім маёнтку ёсьць нейкі ўпраўляючы Радкевіч, які выгадаваў чырвоную храпу падачкамі сялян, якія хочуць быць лепшымі за другіх. Ен, Радкевіч, папрасіўшы за гарэлку пал. Сюдана і яшчэ якога сялянінца, прыйшоў з імі на пакошу; яшчэ ў іх былі гэткія найміты, як Стась Базан, Стась Зюсько і нейкі Скышынскі, якога прагналі з паліцы.

І вось, усе яны паднялі стралкі. Начлежнікі, пачуўшы, пачалі ўцякаць да каней, а коні разыўліся, што куды. Паліцыя лавіла начлежнікаў; каго магла злавіць, біла прыкладамі і рэвалверамі.

Антона Гарамыка.

Хцівы поп.

(Нясвіжскі пав.).

Адаму Саўчанцу, жыхару в. Кіркоўшчына, Ланскае гм., Нясвіж, пав. патрабавалася пасьведчаныне аб том, што ён нежанаты, што неабходна пры вянчаныні, бо А. Саўчанка задумай жаніцца. Вось і зъявіўшыся ён з гэтай просьбай да свайго бацькі ў в. Блячыне, айца І. Навіцкага.

Айцем Навіцкі ў прысутнасці Дзям'яна Гарбача з в. Цыцковічы, Клецкай гм., і Паўліны Фалітар з в. Плячына, Ланскае гм., сказаў, што ён Саўчанцу гата-

га пасьведчаныня ня дасыць, бо ня лічыць яго сваім прыхаджанінам.

Тады ён зъяўшы пасьведчаныне з гміны і пайшоў у м. Клецкі да сьв. Лукашэвіча з просьбай, каб аўянічаў яго.

Але а. Лукашэвіч не згадаўся з гмінным пасьведчанынем вянчаны, — не памагла і вайсковая кнішка, дзе напісана, што А. Саўчанка кавалер; а. Лукашэвіч вымагаў пасьведчаныня ад а. Навіцкага.

Ізоў А. Саўчанка зъявіўшыся з просьбай аб пасьведчаныні да а. Навіцкага, — але а. Навіцкі ізоў адмовіўся выдаць.

Саўчанка адлажыў вясельле да Пятра (29/VI), спадзяючыся, што а. І. Навіцкі да таго часу „адумаецца“. І яно гэтак і выйшла; як прышоў Саўчанка трэці раз па пасьведчаныне, дык а. Навіцкі сказаў: „Дай ста злотых, дык выдам табе пасьведчаныне, якое табе трэба; — калі ж не дасі, дык трэх гадоў будзеш жаніца і не ажэнісься“.

Ясна, што Саўчанка, як малаземельны (мае 2½ дз.), ня мог гэтага дасіць і спраў павісла, як кажуць, у паветры.

Дык, вось-ж, людцы добрыя! Дзе суменіне, дзе мараль. Калі насыя айцы духоўныя гэтак робяць, дык чаго-ж спадзявацца ад звычайных съяротных? С.

3 Радавае Беларусі.

У маскоўскіх маладнякоўці.

Маскоўская філія „Маладняка“ налічвае ў сваіх шэрагах 12 чал. Апроч лібаратарнай працы (ей хлопцы вельмі аддаюцца), „Маладняк“ выдае беларускую насыченную газету і пісаную часопісі.

50% студэнтаў а